

Juny 2021

l'ObservatoriSocial
Espai de *debat i reflexió*

L'addicció als jocs d'atzar en l'adolescència: apostes, tecnologies i consum de drogues

Patró de joc en línia i prevalença de l'addicció al joc en adolescents menors d'edat a la Comunitat Valenciana. Comorbiditat amb les addiccions tecnològiques i consum de drogues

Mariano Chóliz Montañés i Marta Marcos Moliner, Universitat de València

Projecte seleccionat en la Convocatòria de projectes de recerca experimental en ciències socials

Els jocs d'atzar són una activitat de risc per a la salut perquè provoquen addicció. Els adolescents són població vulnerable en aquest sentit. Aquest article presenta un estudi fet el 2019 amb 1.934 alumnes d'ESO, batxillerat i cicles formatius de 26 centres de la Comunitat Valenciana. Les dades es van recollir durant l'aplicació del programa de prevenció d'addicció al joc Ludens, , un programa de prevenció universal d'addicció al joc desenvolupat a la Universitat de València. El programa s'ha implementat en centres escolars del municipi de València des de fa set anys gràcies a la col·laboració amb el Servei d'Addiccions de l'Ajuntament de València. Els resultats obtinguts posen de manifest que els jocs d'atzar preferits pels adolescents són les apostes esportives. Entre aquests jocs, els més addictius són els escurabutxaques en línia (online slots). Els nois mostren taxes de joc més altes que les noies, i la prevalença de l'addicció també hi és més elevada. De la mateixa manera que passa amb altres addiccions, els adolescents que pateixen addicció al joc també presenten comorbiditat (o coexistència de diferents trastorns mentals) amb altres addiccions, sobretot l'alcohol i el tabac; la comorbiditat amb les addiccions tecnològiques no és tan rellevant.

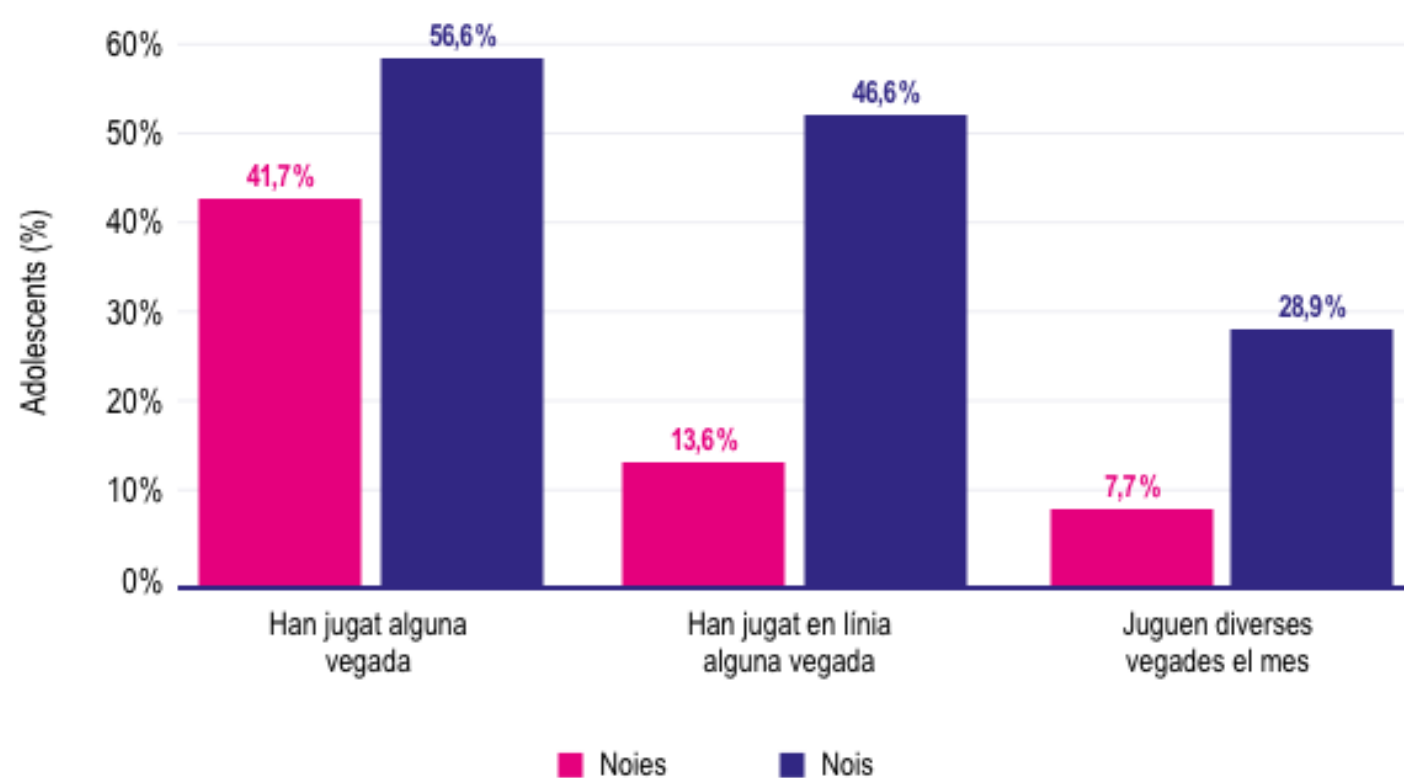
Punts clau

- 1 Els adolescents menors d'edat participen en jocs d'atzar amb freqüència.
- 2 El joc d'atzar que els adolescents menors d'edat practiquen més sovint són les apostes esportives, que es duen a terme sobretot en espais públics.
- 3 El joc de risc i l'addicció al joc són problemes de salut en l'adolescència. La prevalença és més alta en els nois que no pas en les noies.
- 4 No tots els jocs són igualment addictius. El joc en línia és més addictiu que el tradicional.
- 5 Hi ha una elevada comorbiditat entre l'addicció al joc i el consum de substàncies. La comorbiditat entre el joc d'atzar i les addiccions tecnològiques és més baixa.

Els adolescents menors d'edat participen sovint en jocs d'atzar

La legislació espanyola estableix que només els majors de 18 anys poden participar en jocs d'apostes i atzar. No obstant això, els menors d'edat juguen a loteries, travesses o loteries presortejades perquè són jocs molt consolidats culturalment en la nostra societat i de fàcil accés, ja que no hi sol haver un control rígid de la participació. Més recentment, el joc en línia ha esdevingut un dels tipus de joc més promocionats per als joves i adolescents.

Gràfic 1. **Quin percentatge de menors juguen a jocs d'atzar?**
Percentatge d'adolescents que participen en jocs d'aposta. Diferències per gènere

Font: elaboració pròpia.

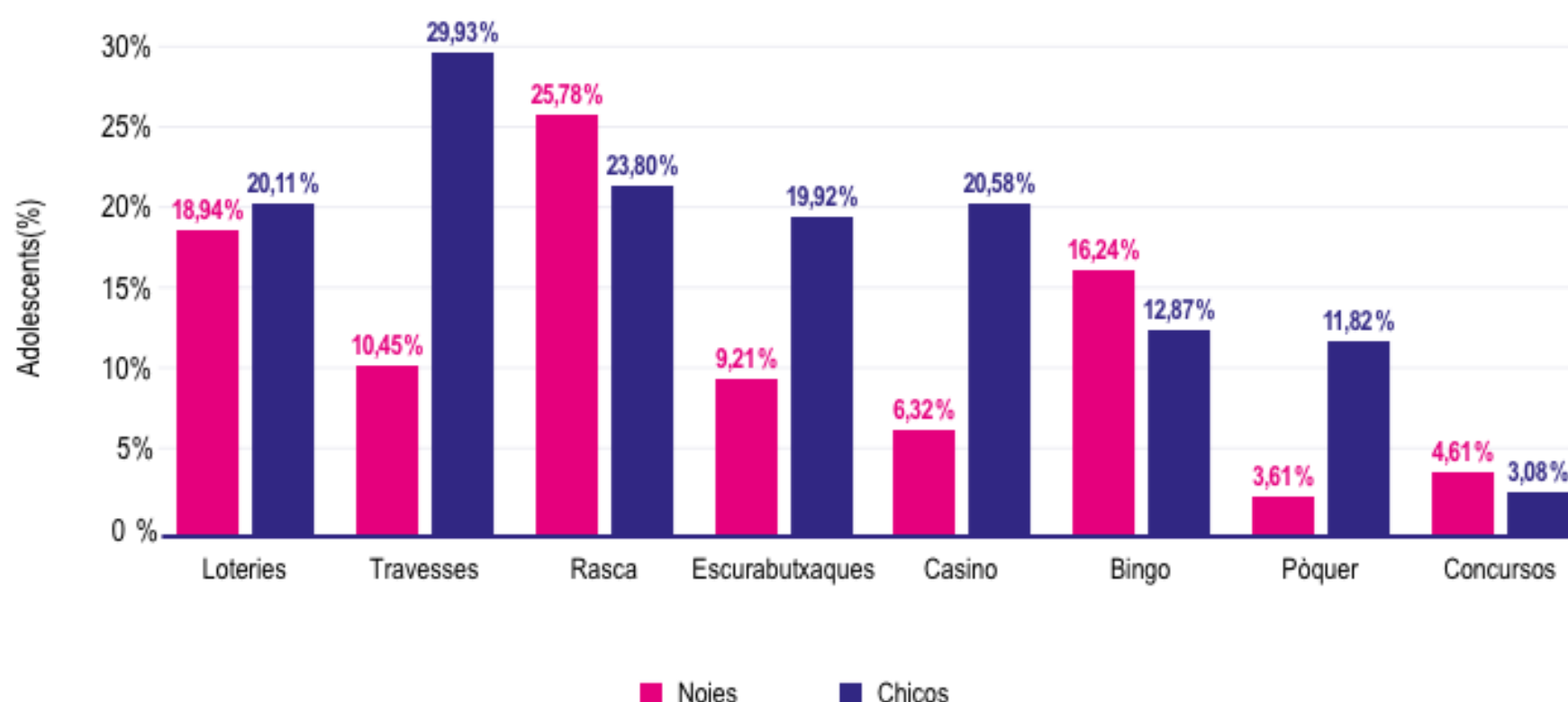
El Observatorio Social de la Fundación "la Caixa"

Hi ha dos resultats especialment rellevants d'aquesta situació que convé remarcar. D'una banda, un percentatge molt significatiu d'adolescents menors d'edat (el 28,9%) juguen regularment i, com que el joc és potencialment addictiu, això els pot generar problemes en el futur. D'altra banda, els nois juguen més sovint que les noies (només el 7,7% de les noies juga regularment), la qual cosa indica la necessitat de tenir en compte aquesta diferència a l'hora de prendre mesures preventives.

1. Les apostes esportives són el joc que els adolescents menors d'edat practiquen més sovint, i es fan sobretot en espais públics

Les apostes esportives són el joc en línia més freqüent tant per als nois com per a les noies, tot i que la diferència entre gèneres és, un cop més, molt remarcable. Els gràfics anteriors fan referència als adolescents que hi han jugat alguna vegada, però aquests resultats es repeteixen en la mateixa proporció quan analitzem els jugadors regulars (els que juguen diverses vegades el mes). El joc regular més freqüent són les apostes esportives. El 20% dels nois hi aposten regularment (diverses vegades el mes).

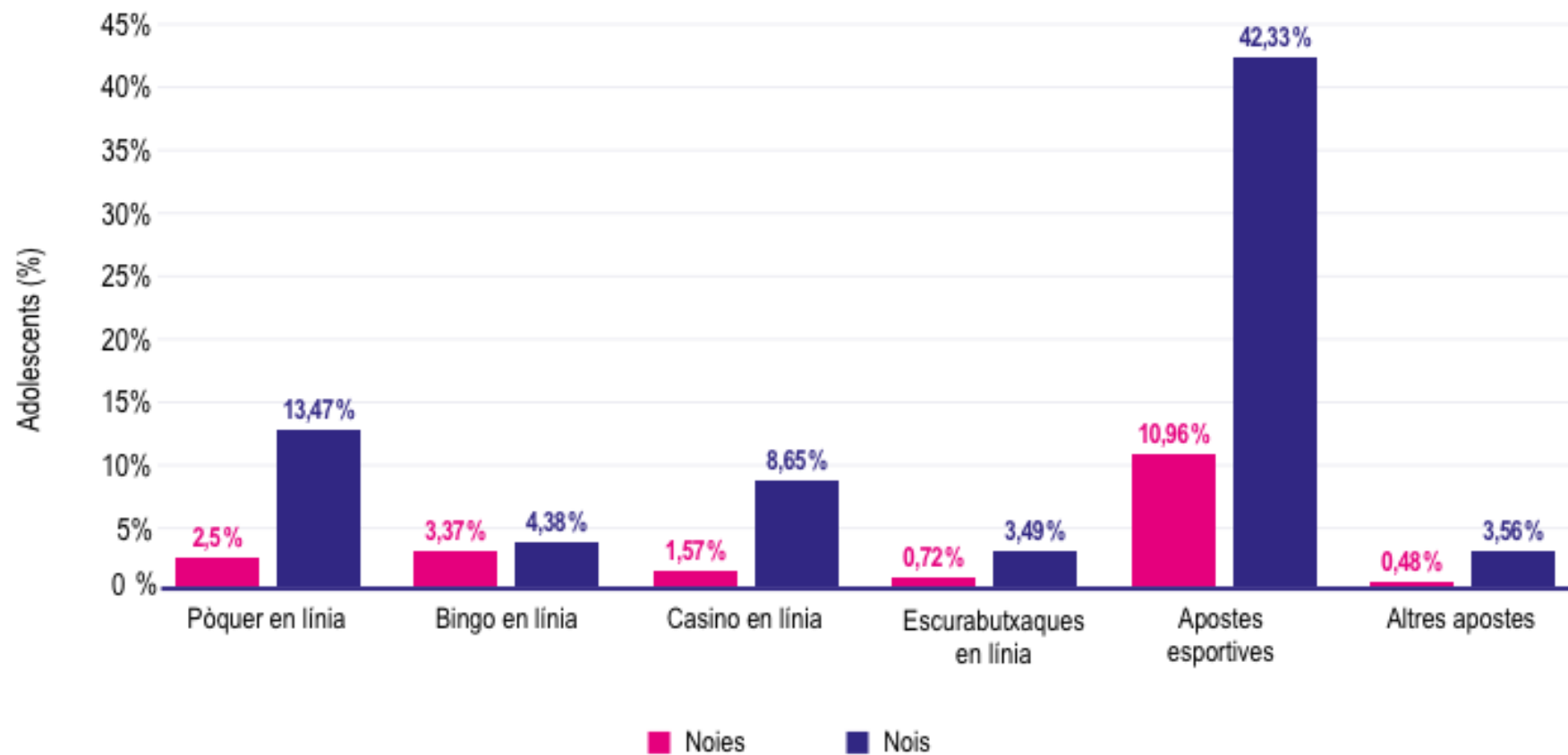
Gràfic 2. **Quins jocs d'atzar tradicionals practiquen els adolescents?**
Jocs tradicionals més freqüents

Font: elaboració pròpia.

L'Observatori Social de la Fundació "la Caixa".

Gràfic 3. **A quins jocs d'atzar en línia juguen els adolescents?**
Jocs en línia més freqüents entre els adolescents

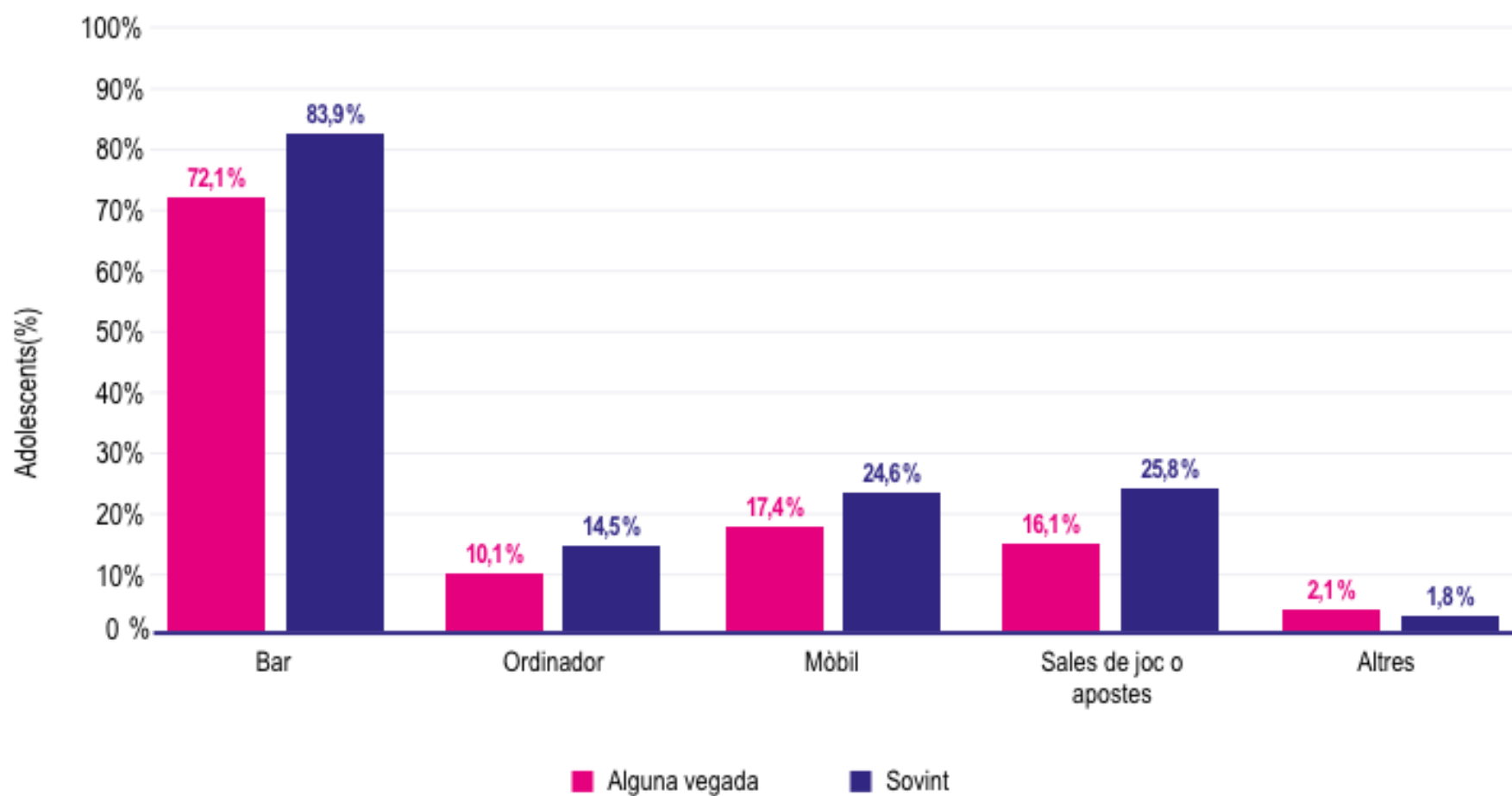

Font: elaboració pròpia.

L'Observatori Social de la Fundació "la Caixa".

Malgrat que les apostes esportives són un joc en línia, també es poden fer en espais públics a les màquines instal·lades a les sales de joc, les sales d'apostes i els bars.

Gràfic 4. On aposten els adolescents?
Llocs on fan les apostes esportives

Font: elaboració pròpia.

L'Observatori Social de la Fundació "la Caixa".

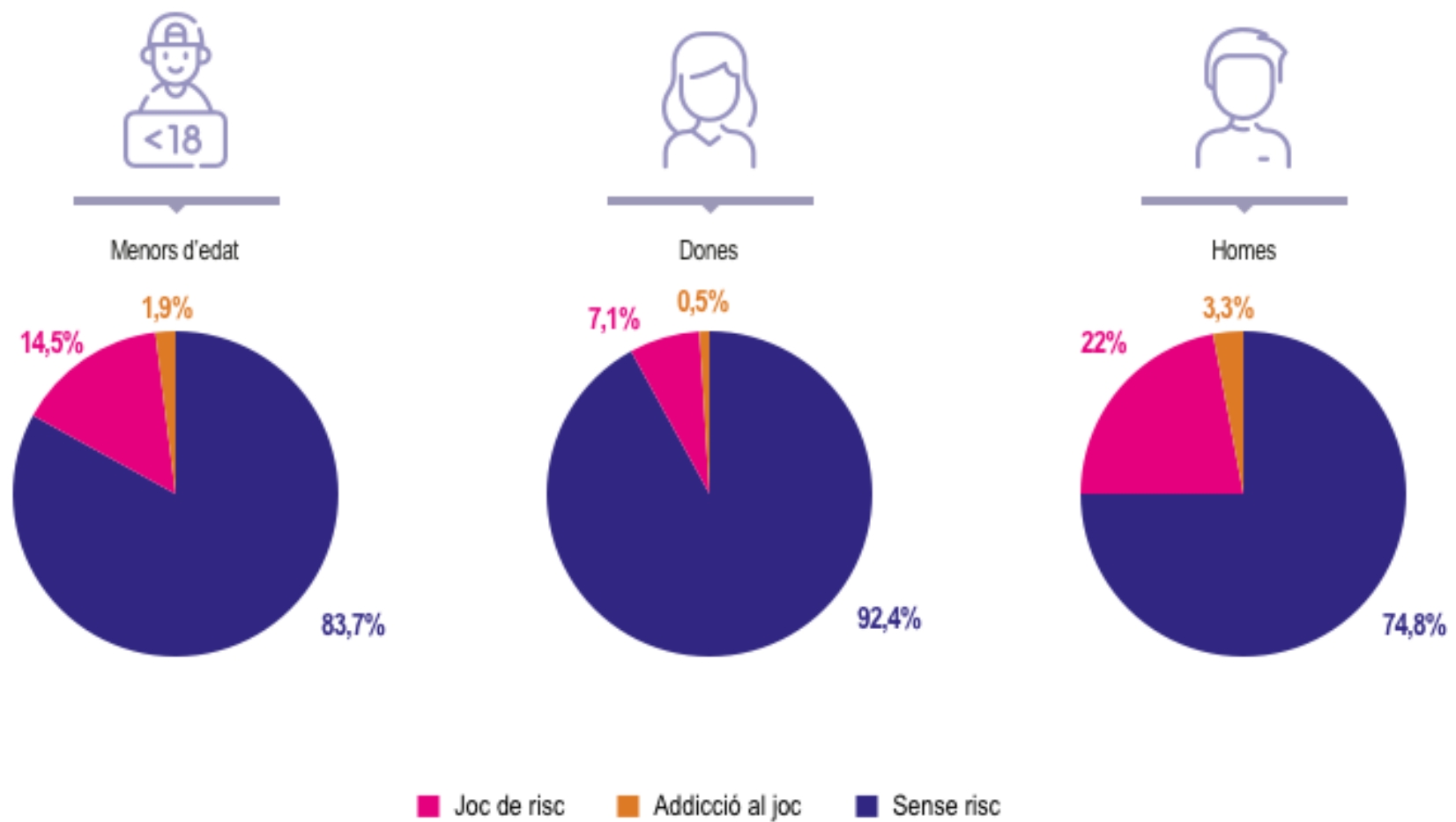
La Llei 13/2011 de regulació del joc va legalitzar el joc en línia a Espanya. A partir d'aleshores, les empreses del sector van rebre l'autorització per promoure jocs com ara el pòquer en línia, la ruleta, les escurabutxaques i les apostes esportives per internet. Les apostes esportives, presentades com la forma moderna de les travesses, han esdevingut un dels jocs preferits dels joves i adolescents, que hi han «descobert» una nova activitat de lleure. Anar a les sales d'apostes o de joc i als bars a fer unes apostes és una nova manera de socialitzar i de passar l'estona. Alguns fins i tot pensen que poden arribar a guanyar-hi diners.

2. El joc de risc i l'addicció al joc són problemes greus per als adolescents, sobretot entre els nois

L'addicció al joc és un trastorn mental provocat pel joc d'apostes i d'atzar, i així ho consideren les associacions científiques i l'Organització Mundial de la Salut (OMS). Es caracteritza per una necessitat d'apostar quantitats creixents de diners, per la sensació de malestar quan hom no pot continuar jugant i per l'absència de control de la conducta, entre altres criteris clínics. Tot plegat amb unes conseqüències greus tant en l'ajust personal com en les relacions socials o familiars. Abans d'arribar a produir un trastorn tan greu per a la salut, però, el joc provoca l'aparició de problemes subclínic, és a dir, alteracions en el comportament o en la regulació emocional que no

arriben a tenir la categoria de trastorn mental, però que són disfuncionals i produeixen malestar a les persones. Un dels més significatius és el joc de risc, que es pot considerar com l'antecedent de l'addicció al joc.

Gràfic 5. **Qui té més problemes d'addicció al joc entre els menors d'edat?**
Prevalença dels jocs de risc i addicció al joc en adolescents menors d'edat. Diferències per gènere

Font: elaboració pròpia.

L'Observatori Social de la Fundació "la Caixa".

Els adolescents són especialment vulnerables al desenvolupament de les addiccions, de manera que la promoció del joc en línia per part de les empreses del sector a través de la publicitat i les estratègies de màrqueting té com a conseqüència un increment en la incidència d'addicció al joc en la societat. Hom estima que la prevalença de l'addicció al joc en els menors d'edat duplica o fins i tot triplica la de la població general (persones entre 18 i 65 anys).

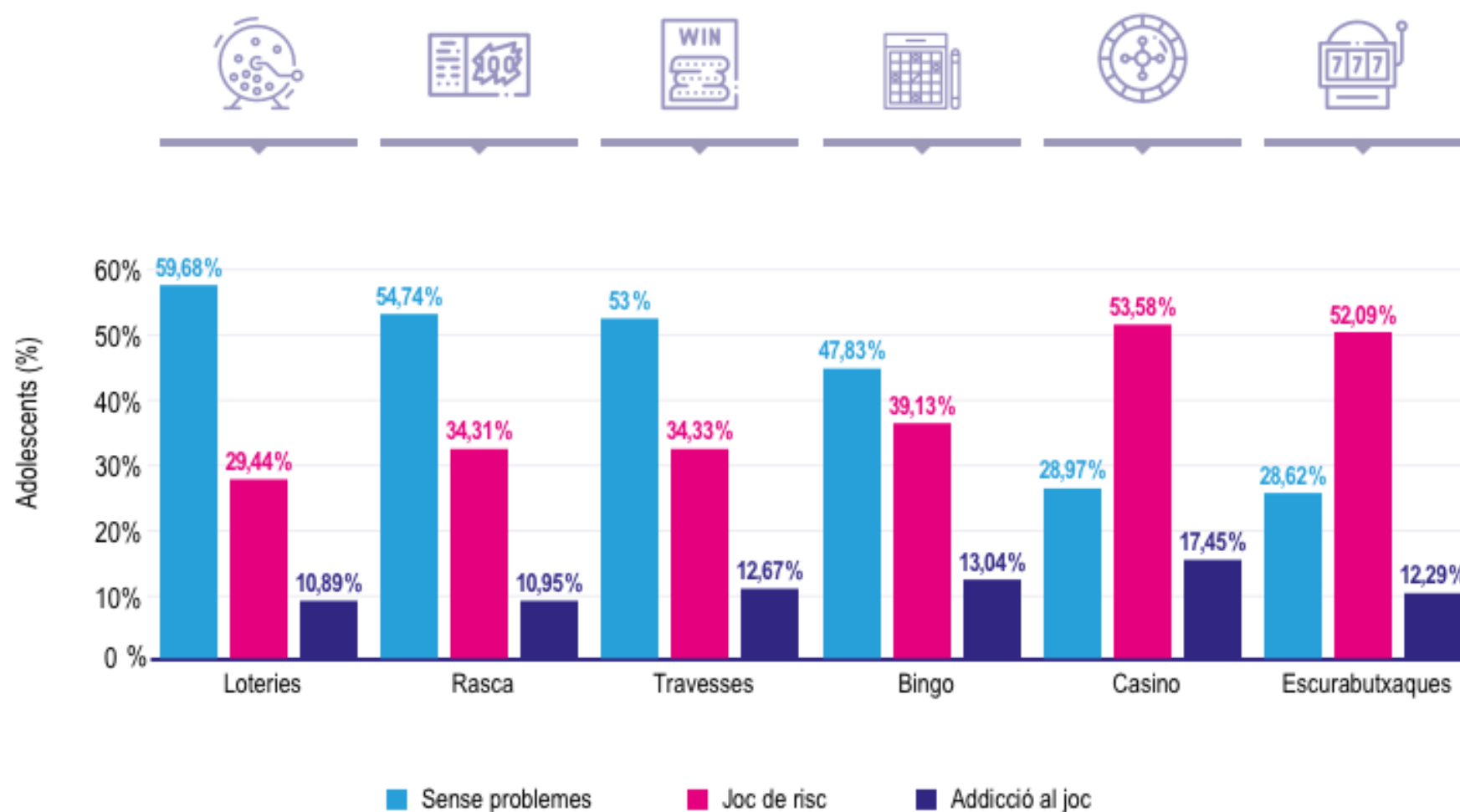
De la mateixa manera que passa amb la freqüència de joc, la prevalença d'addicció al joc és més gran en els nois que no pas en les noies.

3. No tots els jocs són igualment addictius. El joc en línia és més addictiu que el tradicional

L'oferta de jocs a Espanya és considerablement elevada. Als jocs tradicionals (loteries, bingo, escurabutxaques, etc.) s'hi han afegit més recentment els jocs en línia. Si bé qualsevol joc té un risc potencial per a la salut a causa de la seva capacitat addictiva, hi ha diferències molt notables entre

ells. Dins els jocs tradicionals, les màquines escurabutxaques són el joc més addictiu (també el que mou més diners: aproximadament 12.000 milions d'euros l'any) perquè és molt fàcil jugar-hi, estan àmpliament distribuïdes en bars i sales de joc, s'hi poden apostar tant quantitats petites de diners com sumes grans, les partides són ràpides i la recompensa, immediata. D'altra banda, els jocs electrònics tenen tots els elements per ser molt addictius (Parke i Griffiths, 2006).

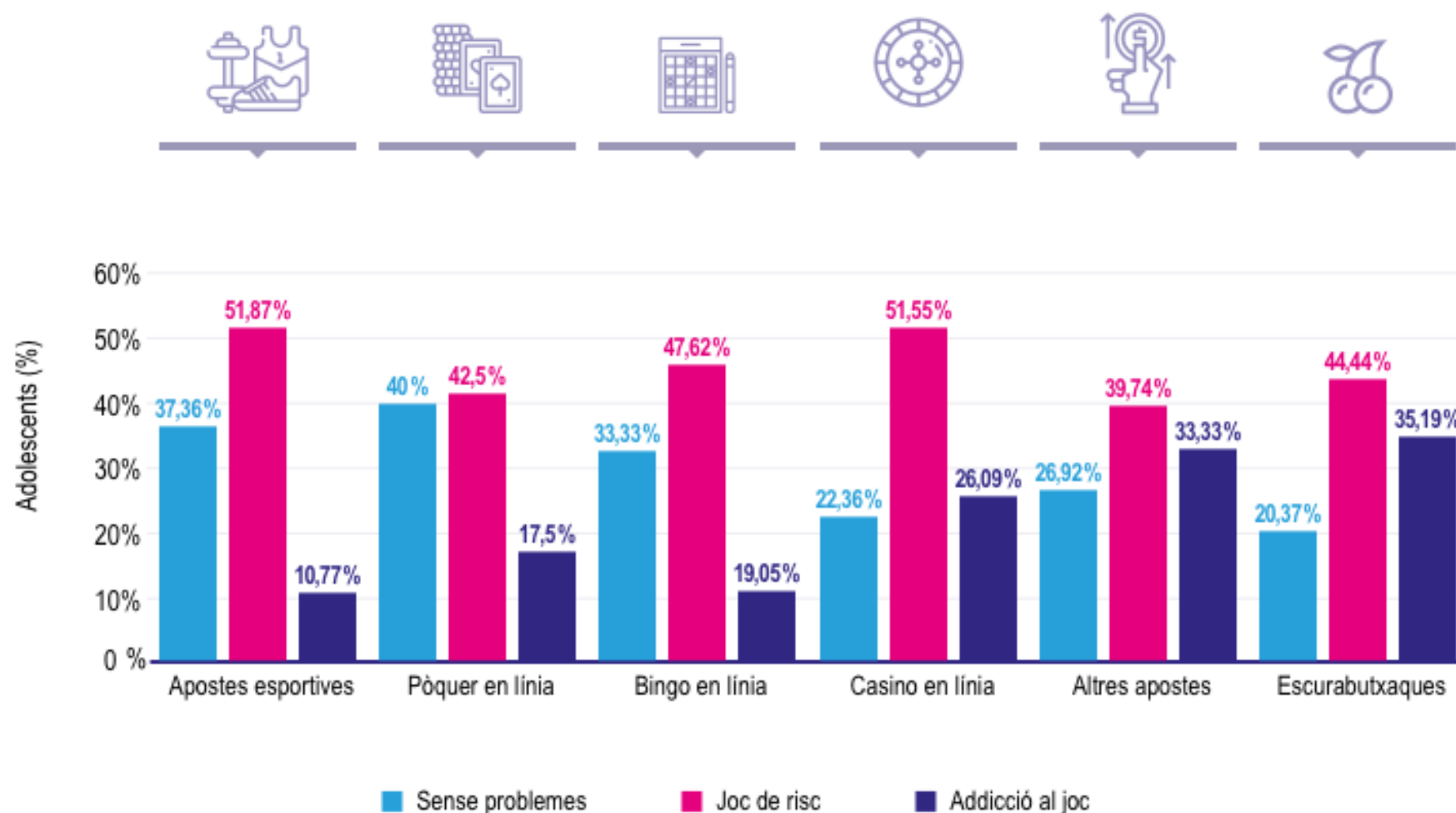
Gràfic 6. **Quin potencial addictiu tenen els jocs d'atzar tradicionals?**
 Percentatge d'adolescents que juguen regularment i tenen problemes amb els jocs tradicionals

Font: elaboració pròpia.

L'Observatori Social de la Fundació "la Caixa".

Gràfic 7. **Quin potencial addictiu tenen els jocs d'atzar en línia?**
 Percentatge d'adolescents que juguen regularment i tenen problemes amb el joc en línia

Font: elaboració pròpia.

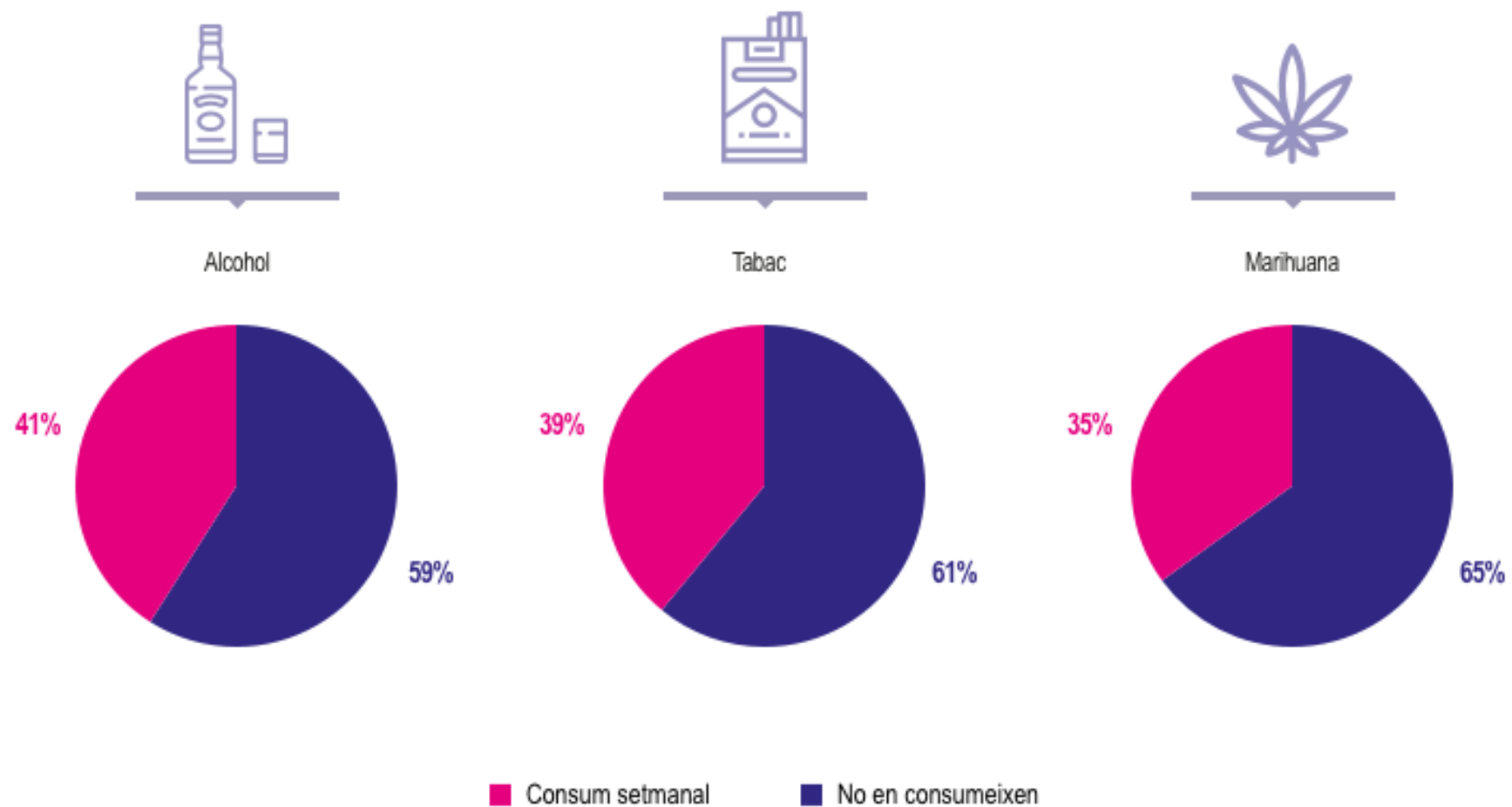
L'Observatori Social de la Fundació "la Caixa".

Qualsevol joc en línia és més addictiu que la modalitat tradicional corresponent, ja que són molt més accessibles i estan més disponibles per al jugador (Chóliz *et al.*, 2019). S'hi pot apostar des de qualsevol lloc i en qualsevol moment mitjançant mòbils o dispositius electrònics personals, i s'hi pot jugar tant en espais públics (sales d'apostes, per exemple) com en la intimitat de la casa. Hi ha una gamma molt més àmplia de tipus de joc que, a més a més, es poden dur a terme de manera ràpida i contínua. Segons les dades de la Direcció General d'Ordenació del Joc, el 2019 els espanyols van gastar més de 20.000 milions d'euros en jocs en línia, la qual cosa representa més del 40% de tots els tipus de joc. Són, a més, els únics tipus de joc que han augmentat (i ho han fet d'una manera espectacular) després de les mesures imposades per a la prevenció de l'extensió de la pandèmia de la covid. Aquest creixement ha estat molt remarcable en els dispositius escurabutxaques en línia, que, a parer nostre, probablement esdevindran el joc més perjudicial temps a venir.

4. Hi ha una comorbiditat elevada entre l'addicció al joc i el consum de substàncies, i més baixa amb les addiccions tecnològiques

Moltes persones que tenen un problema d'addicció també pateixen altres trastorns mentals o altres addiccions. És el que s'anomena comorbiditat entre addiccions, i és força comuna entre les drogodependències.

Gràfic 8. Quina relació hi ha entre l'addicció al joc i el consum de substàncies?
 Percentatge d'adolescents amb problemes d'addicció al joc que consumeixen substàncies setmanalment

Font: elaboració pròpia.

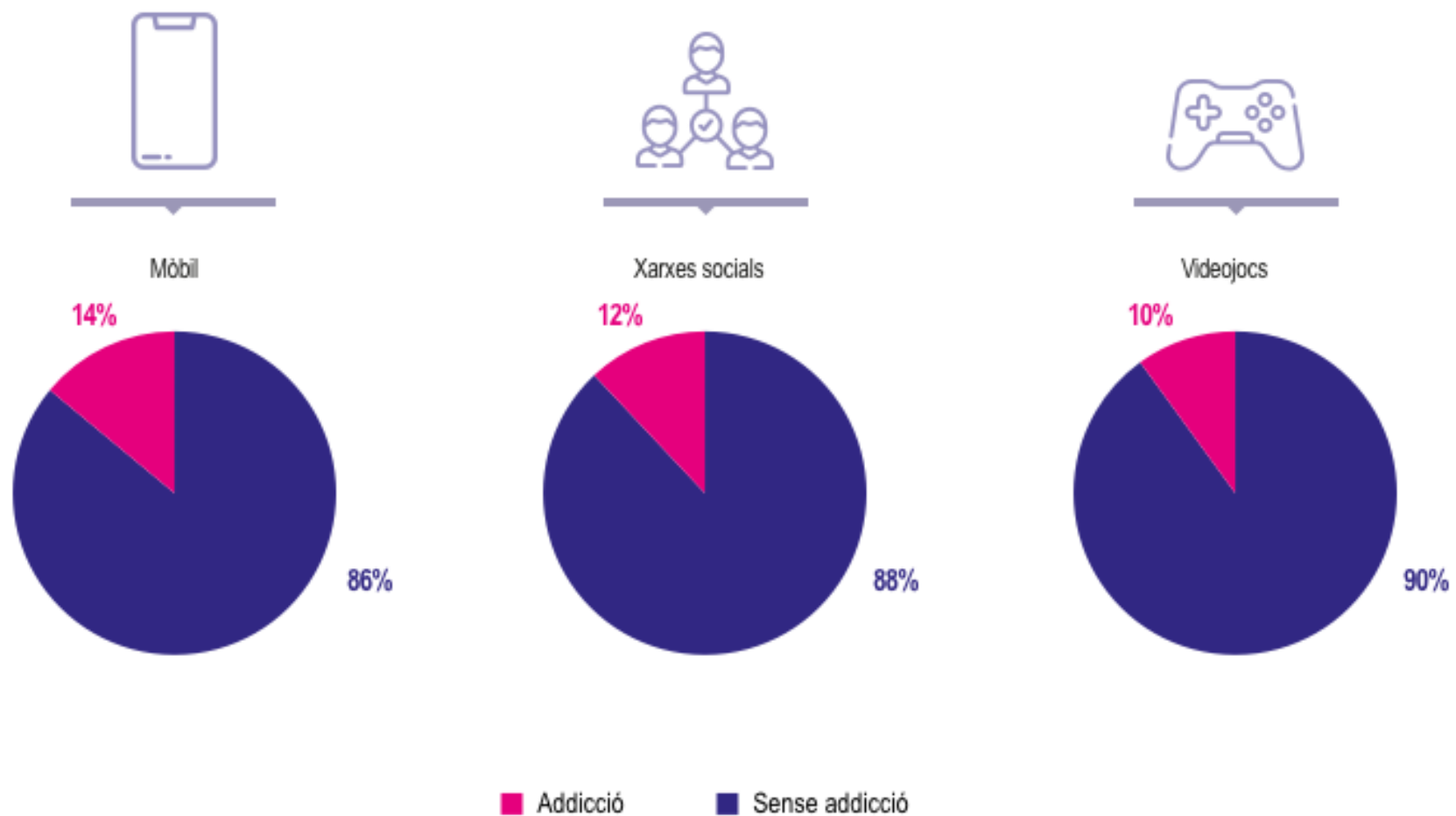
L'Observatori Social de la Fundació "la Caixa".

La coexistència entre addicció al joc i consum de substàncies és molt comuna. Així, mentre que entre les persones que no tenen addicció al joc només el 14% consumeixen alcohol setmanalment, aquest percentatge puja al 41% entre els que sí que pateixen addicció al joc. Aquest patró es repeteix també amb el consum de tabac i marihuana: mentre que el 13% i el 7% dels qui no tenen addicció al joc consumeixen aquestes substàncies, respectivament, aquests percentatges pugen al 39% i el 35% entre els addictes al joc.

A més a més de l'addicció al joc, hi ha altres addiccions comportamentals, com ara l'addicció als videojocs i a les tecnologies de la comunicació (mòbil i xarxes socials). Algunes, com ara l'addicció als videojocs, poden esdevenir un trastorn mental, i l'OMS la considera com a tal en la CIM-11, que és l'actual classificació internacional de malalties de l'Organització Mundial de la Salut (OMS, 2020).

Pel que fa a la comorbiditat entre el joc i altres addiccions tecnològiques, els resultats obtinguts queden recollits en el gràfic sobre l'addicció al mòbil, a les xarxes socials i als videojocs entre adolescents addictes al joc.

Gràfic 9. Quina és la comorbiditat entre l'addicció al joc i a les noves tecnologies?
 Percentatge d'adolescents amb problemes d'addicció al joc que també tenen addicció a les tecnologies

Font: elaboració pròpia.

L'Observatori Social de la Fundació "la Caixa".

A diferència del que passa amb les drogodependències, la comorbiditat entre l'addicció al joc i als videojocs o a les tecnologies és baixa, probablement perquè l'addicció al joc compromet tots els recursos de la persona addicta, i apostar-hi esdevé el nucli central que dirigeix la seva vida.

5. Valoració

Els jocs d'apostes i d'atzar representen una activitat econòmica molt rellevant que promocionen les empreses del sector i també algunes administracions. No obstant això, tant la comunitat científica com les autoritats sanitàries consideren que el joc és un problema de salut pública, ja que produeix un trastorn d'addicció. L'oferta de joc legal a Espanya és de les més àmplies del món, i les condicions sociopolítiques són molt favorables per a la seva expansió social. D'ençà que es va legalitzar el 2011, el joc en línia ha crescut exponencialment i la seva expansió ha estat especialment important després de les mesures de prevenció de l'expansió de la covid.

Encara que hi ha diferències individuals i socials en el grau de vulnerabilitat per patir addicció al joc, la principal variable explicativa del desenvolupament d'aquest trastorn és l'experiència prèvia amb el joc. En aquest sentit, les característiques dels jocs (Parke i Griffiths, 2006) i el grau d'exposició a aquests mateixos jocs (Chóliz *et al.*, 2019) són dues de les variables principals que cal tenir en compte. Com també passa amb les drogodependències, la presència d'altres problemes psicològics és la regla, més que no pas l'excepció.

Si tenim en compte que l'adolescència és un període del desenvolupament especialment vulnerable a patir addiccions de tota mena (Chambers *et al.*, 2003), entre les quals l'addicció al joc, i que, de fet, la prevalença d'aquest trastorn entre els joves multiplica per tres la de la població general, les conclusions principals d'aquest estudi són les que exposem tot seguit.

Encara que el joc és un problema de salut pública a causa del seu potencial addictiu, no tots els jocs són igualment perillosos. Les loteries són menys addictives que les escurabutxaques i que els jocs de casino, per exemple.

Les condicions en què es presenten els jocs d'atzar en modulen la capacitat addictiva. En aquest cas, la modalitat en línia de qualsevol joc té un risc més alt que la seva forma tradicional. Els nois presenten més risc que les noies de patir addicció al joc, ja que s'exposen més a tots els jocs, probablement per una qüestió de gènere. El joc és una forma masculina de diversió i és una activitat essencialment competitiva.

Hi ha comorbiditat entre addicció al joc i consum de substàncies (alcohol, tabac i marihuana), potser perquè les drogues potencien els efectes psicològics i ajuden a superar el malestar.

La comorbiditat amb les addiccions tecnològiques no és tan elevada, potser perquè hi ha una competició entre els processos psicològics implicats entre elles. El joc ha esdevingut la principal obsessió i preocupació, per damunt de qualsevol altra activitat.

Els resultats d'aquest treball, en què es posa de manifest el problema de l'addicció al joc en els adolescents, suggereixen la necessitat de desenvolupar i implementar programes de prevenció de l'addicció al joc que estiguin basats en l'evidència, com ara el programa de prevenció Ludens (Chóliz, 2017).

6. Referències

- CHAMBERS, R.A., J.R. TAYLOR i M.N. POTENZA (2003): «Developmental neurocircuitry of motivation in adolescence: a critical period of addiction vulnerability», *American Journal of Psychiatry*, 160(6).
- CHÓLIZ, M. (2017): *Ludens: programa de prevención de la adicción al juego*, Valencia: Psylicom.
- CHÓLIZ, M., i M. MARCOS (2019): «La epidemia de la adicción al juego online en la adolescencia: un estudio empírico del trastorno de juego». *Revista Española de Drogodependencias*, 44.
- CHÓLIZ, M., M. MARCOS i J. LÁZARO-MATEO (2019): «The risk of online gambling: a study of gambling disorder prevalence rates in Spain», *International Journal of Mental Health and Addiction*.
- OMS (2020): CIE-11, Clasificación Internacional de las Enfermedades, undécima edición.
- PARKE, J., i M. GRIFFITHS (2006): «The psychology of the fruit machine: the role of structural characteristics (revisited)», *International Journal of Mental Health and Addiction*, 4(2).